

Vzestup a pád jako cyklus cirkusu

Rozhovor s Patrikem Joo (P. J.)

Rise and fall as a circus cycle
Interview with Patrick Joo (P. J.)

Josef Kubát¹

„Já stejně jednou budu cirkusačkou, já to vím.“ Těmito slovy vždy končila sumu svých pocitů jedna má kolegyně ze studií. Chtěla tím vyjádřit určitý nadhled nad problémy, které právě řešila, ale zároveň si stýskala po svobodě, která jí v životě chyběla, a kterou jí měly brát každodenní rituály a povinnosti spojené s životem v usedlé společnosti. Snad není divu, že si vzpomněla právě na cirkus, který byl slovy Jaromíra Joo: *Poslední romantika na světě*.

Jaký význam měla osobnost nedávno zesnulého Jaromíra Joo pro rozvoj českého cirkusu a předznamenala jeho smrt konec cirkusů, tak jak je tradičně vnímáme, a co je to tradiční cirkus pohledem Patrika Joo — syna Jaromíra Joo? Jaký je dnešní cirkus, v čem se změnil a v čem se změní? To byly hlavní témata rozhovoru, který jsem vedl s Patrikem Joo v zimovišti Národního cirkusu Jo-Joo ve Zbožíčku na Nymbursku.

Ještě v lednu byl rozhovor domluven přímo s panem Jaromírem Joo. Celý rozhovor tak zásadně ovlivnily dvě aktuální vlny globálního charakteru. Jednak pandemie nemoci Covid-19, jejíž obětí se stal ve věku 65 let právě Jaromír Joo, a za druhé vlna aktivismu spojeného se snahou o revizi přístupu lidí ke zvířatům, která v České republice skrze iniciativu *Cirkusy bez zvířat* dosáhla legislativní změny, jež od 1. ledna 2022 zakazuje chov a drezuru nově narozených mláďat divokých zvířat.

JEHO TVÁŘ BYL CIRKUS

V prostoru samostatné České republiky bylo nemnoho lidí, kteří svým extravagantním vzhledem a chováním předčili Jaromíra Joo, a přesto měl dle vyprávění svého syna Jaromír Joo zpočátku do extrovertní osobnosti daleko (viz obr. 1).

Táta [...] v dětství ten buď trénoval, ale sám! Moc! Anebo byl zalezlejší — to mi řekli všichni příbuzní, kamarádi — anebo si někde zalezl, nebo chodil na brigády, kde lisovali papír a on tam našel spoustu knížek a furt četl. [...] s každým jednal úplně sobě rovným, pro něj nikdo nebyl méněcenný. Jestli to byl poslední dělník, který vylejval záchody, nebo premiér. [...] Ale co ho strašně znechutilo byly poslední

¹ Ústav etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy; kontakt: kubatj.S@seznam.cz

OBR. 1 — Jaromír Joo v dětství
(Jordan 2015: 98).

roky právě s těma kampaněma [...] Ať i ty ochránci, kteří sem chodili a byli tady [...] když to popisovali, ty zážitky [...] tak prostě těm lidem přece musí dojít, že záměrně lžou [...] třeba pro svoje věci — třeba pro vyšší dobro nebo z nějakého přesvědčení třeba [...] ale prostě šíření lží — záměrně prostě o tátovi lhali. A to se táty strašně dotýkalo [...] Komedianti mlátí zvířata bičem, nutěj je dělat nepřírodní věci. Ale jednu věc nikdy nedoložili. Nikdy! (P. J.)

Knihovník a archeolog — to byly sny, které v dětství (60. let 20. století) měl Jaromír Joo, a které si plnil až v průběhu života — lásku k artefaktům šlo pozorovat v jeho vousech i vlasech (viz obr. 2). Stydlivý a uzavřený Jaromír zpočátku nechtěl vystupovat před širokým publikem a žonglování trénoval sám. Nicméně prošel vnitřním vývojem, kterým si projde (snad?) většina dětí z cirkusu (viz dále) a netrvalo dlouho a předváděl i takové kousky jako stoj na hlavě na pevném drátě.

[...] když řeknu, že otec byl osobnost světového kalibru, tak to prostě tak je. [...] zakladatel moderního cirkusu Jo-Joo byl otec [...] navazoval na ty generace

OBR. 2 — Jaromír Joo v dospělosti
(Jordan 2015: 73).

před, i když to za minulého režimu nešlo a rozvinul to [...] ten cirkus byla jeho tvář, vlastně všude ve světě byste řekli Joo, tak každý věděl, že to je otec Jaromír Joo. (P. J.)

To, co mělo odlišovat cirkus Jo-Joo od ostatních, měla být právě světová zkušenost, kterou Jaromír Joo čerpal ze svých cest. Čest jeho památce.

KDO A CO JE TRADIČNÍ CIRKUS

Jak vlastně oslovit lidi z cirkusového prostředí, a co je jim nepříjemné? Přesně to byla první otázka rozhovoru.

[...] vesměs jak říkám, žádný z toho, co jste zmiňoval, není pro mě nějak hanlivý, prostě: světský jsme, kočovníci jsme, komedianti jsme, takže ono se to všechno prolíná jedno s druhým. (P.J.)

Tradiční cirkus má podle pana Joo jasné vymezení. Například tzv. *nový cirkus* podle něj cirkus není.

Tak jako cirkus to není, že jo [...] prostě cirkus přece je jasně definovaný, tam je [...] cirkus tvoří: piliny, klaun, zvířata, artisti. Pokud tam vyjmu tři věci z toho a zůstanou mi tam jenom artisti, tak to prostě už cirkus není, že jo. (P.J.)

I když pan Joo později uznává, že modernizace programu může základní definici lehce pozměnit.

[...] u nás je to trošku specifický ten program. Jak jsem již zmiňoval, ale my už dlouhý léta nemáme klasický klauny, občas se vrátěj, ale spíš máme baviče. (P.J.)

Na samém závěru rozhovoru jsem panu Joo předložil své postřehy toho, jak já sleduji jeho vnímání tradičnosti cirkusu: piliny, kruh, zvířata a manéž v pohybu. Zeptal jsem se ho, jestli ta tradičnost nebrání vnímat cirkusákům to, co se děje v současném světě kolem nich.

[...] dělá se to tradičně v tom, co jsme si řekli [...] ale přece [...] není to stejný. No přece tak jak se ta společnost vyvinula — ten názor, tak stejně tak se vyvinula i ta péče o ty zvířata. Přece už nejsme v Circu maximu, abychom tady zabíjeli zvířata. (P.J.)

RODINNÁ TRADICE V JINÉ DOBĚ

Dneska prostě žije určitá sorta lidí, tak ta si to může přebrat jinak — jo, je jiná doba. (P.J.)

Tak (P.J.) vyjádřil pocit, že současná společnost zažívá změnu kulturně-sociálního diskurzu. Cirkusáctví je podle něj čím dál více marginalizovanější profesí. Celé mu to připomíná nechvalně známé doby. Doby, které ani sám nezažil, ale zná je z vyprávění, jelikož v rodinně Joo byl a je vždy kladen důraz na předávání rodové paměti.

... teďka synové my dospívají, tak se taky o to zajímaj, a takhle si to předáváme. Dřív to samozřejmě bylo formou, že se dědilo z prarodičů na děti. Prostě cestovní knížky, že nikdy nekrademe slepice [...] že jo, rychtář zaznamenával atd. Takže tohleto se dědilo [...] jsme na to hrdí. Prostě žijeme tym a mně a moje děti zajímalo už od dětství — jak to praděda — a vodkud jsme přijeli, a kde jsme cestovali a všechno jsme si pročítali a prarodiče nám vyprávěli a tak dále. Prostě to je součást rodiny Joo — i ten Jadran. (P.J.)

Celá známá minulost rodiny Joo začíná u rodiny Wartheimů a cesta k cirkusu nebyla přímá.

... ne vždycky jsme dělali jenom cirkus, že jo, takže jak jste zmiňoval figurují tam loutky, figuruje tam pojiždný kino a tak dále. (P.J.)

Již i pan (P.J.) osobně pamatuje nejrůznější krize cirkusu, které mohou mít různý startovací podnět.

Ale furt zachováváme jakoby ty tradice toho klasického cirkusu — jo, kdežto ten klasicej cirkus, to je taková vlna, která přichází a odchází — u klasického cirkusu, a to už od nepaměti, co já vím, co je prostě psáno, tak ať nastoupí — samozřejmě když jsou války nebo různý pohromy atd. — tak ten cirkus jde do úpadku, když se mění režimy — násilně a nebo jinak, tak taky úpadek [...] přijde televize, úpadek [...] přišel internet — úpadek, ale vždycky po nějakém čase, po nějakém roce dvou, třech, pěti — ten cirkus zase to úplně katapultuje zase do těch výšin s tou návštěvností jak byl jo. (P.J.)

EKONOMIE PŘEŽITÍ

Jak bylo již zmíněno není to zdaleka první krize, které cirkus obecně a konkrétně cirkus Jo-Joo čelí.

Ale v podstatě krize je z toho důvodu, že ty náklady neuvěřitelně furt rostou — jo. Ale my nemůžeme napálit [...] kdyby jsme adekvátně zvedali vstupenky od té doby, co my jsme přijeli (90. léta 20. století) a stála vstupenka nějakých 80 korun, dneska stojí průměrná vstupenka 250 korun a adekvátně v poměru v tom jak, jak platíme třeba ty silniční daně — neprávem a ty náklady jak rostou. Tak by měla stát — jsme to s kolegou počítali — zhruba tři a půl tisíce korun. Myslíte si, že za tři a půl tisíce korun by šel někdo do cirkusu? Určitě ne, že jo. A ale v zahraničí [...] ta vstupenka stojí 100 euro. Když jdete v Německu třeba do cirkusu, tak tam těch 100 euro stojí. (P.J.)

Máte nějakou představu třeba o tom, jak vypadá struktura? Já to upřesním. Ta struktura cirkusu u nás v České republice, Německu, Polsku, Skandinávii. Jestli u nás jsou spíš ty větší cirkusy, který [...] (otázka přerušena odpovědí) (J.K.)

Obdobně, obdobně, obdobně, protože takhle. U nás, když to vezmu v tom světovém měřítku nebo evropském měřítku, tak jsou ty cirkusy jakoby [...] na naše poměry jsou největší cirkusy srovnatelné s Německem (tak) jako by měl označení středně větší cirkus. Protože tam ty možnosti tím, že jsou odproštěny — mají úlevy na daních, nemusejí platit silniční poplatky i silniční daň, nemusejí mít dálniční známky jako u nás a tak — to je tam bráno za kulturu, spadáme pod kulturu — v Německu ano. Tim oni vlastně hned na startu ušetřej dejme tomu 1, 2, 3 miliony korun, který můžou investovat do toho rozvoje toho cirkusu. My ne. Protože my vlastně začínáme tím, že každý cirkus je milion v mínusu na poplatcích, ale tam jsou třeba 3 miliony v plusu. Jakoby na tomhle ušetřej. A to je strašněj rozdíl, takže

tam jsou cirkusy, který mají kapacitu 3 tisíce lidí třeba a jsou [...] je vyprodáno. Takže tam, tam v tomhle tom jsou na tom [...] třeba ta návštěvnost a tak dále — to je srovnatelný. Ale [...] ! za první ty vstupenky můžou napálit — ta ekonomika je silná a těch nákladů nemají tolik jako my. (P.J.)

Dál jsem se ptal jak řeší rodina Joo všechny současné finanční náklady, když nezvedá cenu za vstupné.

Samozřejmě nahrazujeme tím, že intenzivně pracujeme ještě mimo cirkus [...] různý, různý aktivity máme, abysme mohli do toho cirkusu ty peníze přesunout. Ale jak říkám [...] to jsou spousta věcí, který jsme už zmiňovali během toho rozhovoru, my natáčíme filmy, natáčíme reklamy, pronajímáme šapita, děláme s divadla akce. (P.J.)

A to jste předtím nedělali? Jenom? (J.K.)

Dělali. Vždycky dělali. (P.J.)

Teď víc? (J.K.)

Ale podívejte se ten areál (míněno zimoviště ve Zbožíčku) ten je až támhle do toho lesa, vidíte ty, ty [...] ten areál se tady zvětšoval — všechno. A stavěly se tady vlastně jakoby domy, výběhy a tak dále. Takže vlastně to spolykalo tak strašně moc peněz, a tak cirkus, ten cirkus [...] renovace toho cirkusu, nový šapita, my vlastně každý tři, čtyři roky máme nový šapitá atd., tak to spolykal — teďka si to v takovýhle míře už nemůžeme dovolit obměňovat. (P.J.)

Vy jste se na tu změnu v rámci finančních nových požadavků přizpůsobili tak, že jste začali vyvíjet novou podnikatelskou činnost a tím pádem jste zvětšili portfolio těch svých aktivit? (J.K.)

Ano. (P.J.)

A to teda to úplně nový, tak to bylo čistě jenom to podnikání v oblasti pronajímání bytů? (J.K.)

Taky ale tam my máme široký záběr, protože my jsme jenom rozšířili prostě ty aktivity na [...] máme ještě agenturu uměleckou. A jak říkám známe spousta lidí ve světě šoubyznysu, takže vlastně tymdletim směrem taky hodně děláme. Takže naši umělci vystupují různě možně po světě atd. A z toho všechno vlastně jsou příjmy pro ten cirkus, že jo. (P.J.)

Jak dál pan Joo popisuje, tak cirkus si na sebe vydělá z prodeje vstupenek. Z těch samotných by ale nebylo možné do něj investovat milionové částky na jeho další rozvoj,

a proto se cirkus uchýlil k substituční ekonomice. Bez toho by nebylo prakticky možné inovovat program.

Tak. Proto my vlastně tady... pokud jste u nás byl na programu za posledních 25 let, tak jste viděl, teďka abych nelhal, plus mínus 12 nových programů! 12 nových show, protože my jsme to vlastně měli rozdělený tak, že se postavila show nová — ať to byla [...] ať to bylo² Vegas show, ať to bylo Western show, ať to byla Alenka v říši cirkusu, ať to byl Stroj času nebo teďka Superhrdinové, tak vždycky se to postaví ten program a jede se — jeden rok Čechy, jeden rok Morava. A pak přijde zase čas, kdy vobměňujem celej program, tudíž propustíte artisti, najmete nový artisti, aby ta show bylo nový, kompletně předěláte světelný efekty, kostýmy se musej nechat našít nový, a to je třeba 100, 200 kostýmů — jo, to je neskutečná investice — jo. A, a zase dva roky to jde ta show — jo. Pak zase po dvou letech to vobměníte, takže vlastně je spousta cirkusů [...] nebo, nebo cirkusů, nebo spousta těch programů běží strašně dlouho stejně a nepůjdete tam dvakrát, zase byste viděli jedno a to samý, ale u nás jste každěj druhej rok viděl novou show — jo. Proto vlastně tu fanouškovskou základnu máme tak strašně velikou — zaplat' pánbůh jo. (P.J.)

SVOBODNÝ NEBO KVALITNÍ ŽIVOT?

Asi tak by se dal shrnout očima cirkusáků hlavní ideový konflikt mezi cirkusáky a některými ochránci zvířat a lidmi, kteří si zakládají identitu na aktivismu spojeném s ochranou přírody. Článek se nesnaží spor vyřešit nebo rozebrat problematiku ze všech úhlů pohledu a vzdává tak snahu o objektivitu. Prostor je poskytnut jen cirkusácké straně s cílem pochopit jejich úhel pohledu.

... společnost teďka je taková rozpolcená. Já to chápu z mnoha důvodů a tak dále, ale ten problém se nedá zhodnotit takhle zvenku jak to rádoby odborníci dělají. [...] musíme brát v potaz, ať je to u cirkusu, zoologický, v soukromém chovu — to zvíře má úděl, že se narodilo v zajetí, to je prostě daný, narodilo se v zajetí a ten člověk je povinen mu udělit a udělat pro něj maximum co jde, abych mu ten život zpříjemnil [...] Ano občas jednou za nějakou dlouhou dobu po mnoha investicích se vypustí nějaký zvíře do přírody, ale furt to není tak, že to zvíře umí lovit, musí mu tam prostě se nosit žrádlo a tak dále a tak dále. Takže jako jakoby v širokém měřítku to nejde praktikovat. Příroda ubývá, že jo [...] jako kam pouštět sibiřské tygry, když vlastně ta příroda pro ně není, to přirozený prostředí, prostě není a nejenom pro ty šelmy atd. Takže tady prostě jakoby ten systém je jenom špatně nastavený. Prostě, že zvíře může vlastnit každěj de facto, ať tomu rozumí nebo nerozumí. Já jsem zažil hrozný zvěrstva, co jsem viděl v Český republice za tu dobu, co tady jezdíme. Spolupracujeme s veterínou pětadvacet let [...] samozřejmě

2 Záznamy z předchozích let najdete například na webových stránkách cirkusu (dostupné 5. 6. 2021) v sekci video zde: <http://www.narodnicirkus.cz/>

my se snažíme, spolupracujem s různými chovnými stanicema, spolupracujeme s nejvyššíma místama v (bývalém) Sovětském svazu, kde je jejich přirozené prostředí a tak dále. [...] pokud by tam nebyla ta lidská péče dál i v tý přírodě, tak by uhynulo. A tohleto si lidi vůbec neuvědomují — jo. Prostě my jsme sebrali těm zvířatům to prostředí, tak to prostě je a já můžu zodpovědně říct, že ty zvířata, co jsou u nás, když je porovnáme s jiným i laicky na pohled, tak vidíte vitální, krásný, zdravý zvíře — svalnatý ne voteklý, znuzený zvíře, který je někde v zajetí, u někoho, že to má jenom z frajeřiny. ... tady mají dennodenní aktivitu. My nevystupujem, ale dennodenně chodíme procházky, prolejšačky nový, a to zvíře furt má, aby měl nový vjemy atd. a nenudilo se. To je základ toho. Když mu dám velikej výběh, a to zvíře se tam nemůže pářit, každěj den mu tam přinesou tunu masa nejkrásnějšího, tak není šťastný. Takže to je prostě individuální přístup, k těm zvířatům musí bejt. (P.J.)

Podle pana Joo, tak dochází k mystifikaci společnosti zavádějícími, anebo přímo nepravdivými fakty. Zároveň zdůrazňuje, že argument jak (ne)fungují cirkusy na Západě je lichý, právě proto, že tam cirkusy mají veřejnou i politickou podporu — stejně tak na Východě. Také se děsí nad případem mexických ochránců práv, kteří podle něj docílili svého, ale ve výsledku to znamenalo hromadnou porážku několika tisíc zvířat, které nebylo kam dát. Zároveň se mu nezdá financování kampaní zaměřených na boj proti cirkusovému chovu. Vyloženě vznáší obvinění, že někteří demonstranti jsou zaplaceni, vyložil mi příběh o konkrétní dívce, kterou znal tímto způsobem a nabídl mi zhlédnutí videí, která potvrzují nekorektní kampaň a protesty ze strany aktivistů.

Třeba — může to bejt třeba i Vegan Olomouc, teďka jsem si vzpomněl... já vám řeknu příhodu, která se stala a mám ji natočenou, kterou můžu doložit v případě potřeby. Přijdou před cirkus v Olomouci, zhruba 80 lidí, kteří přivedou svoje děti, malý děti ve věku třeba tří, pěti let, dají jim do ruky transparenty — jo: Týrání zvířat atd. A udělají špalír. Vchází paní s dvěma děckama, který jdou na vystoupení. Musej projít tým špalírem, kde na ně řvou tyhle ty lidi z Vegan Olomouc. Slovně je napadají, vulgárně, velice vulgárně — před těma svejma dětma a před těma dětma těch návštěvníků, takže pláčou děti těch tzv. ochránců, pláčou děti, který jdou do cirkusu. Tak říkám přítomným policistům, který museli zasahovat ..., než já abych tohle viděl a vy nezasáhnete, tak já tohleto představení zruším, protože tohleto zanechá následky na těch dětech, jak těch aktivistů, tak těch návštěvníků. To my máme rozdávat radost a ne utrpení. A oni se tam svážou řetězama, mlátí se bičma demonstrativně, jak to údajně děláme my u cirkusu se zvířatama. ... to je věc, která mi nejvíc uráží snad v životě — já biče nepoužívám, já v životě ani bič v ruce nedržel, když vystupuji se šelmama, takže na základě čeho si oni vůbec dovolí něco takovýho propagovat. Pokud to někde viděli, tak já půjdu s nima a podám to trestní oznámení taky [...] pokud by tohle někdo dělal z kolegů. Takže tohle je prostě absolutně nepodložené a pro mě jsou to normální aktivistický — nevím jestli placený, tohle zrovna u toho veganu jsem neviděl — ale prostě jsou to opravdu agresivní aktivisti. (P.J.)

OBR. 3 — Popisovaný plakát³

Pro pana Joo tak zůstává nejtěžším traumatem uplatňování kolektivní a nadto domnělé viny. Zdůrazňuje, že praktiky, které tito aktivisté odsuzují, se v České republice nedějí a mystifikaci popisuje na jednom z předložených obrázků (viz obr. 3), který je podle něho příkladem manipulativní kampaně.

Pánové, který je mlátí a maj bodce, který ho bodaj (dodává (P.J.) k obrázku). Tak a teďka vlastně realitu tohohle plakátu za posledních dvacet let v České republice [...] ať to někdo doloží, že se něco takového děje (zvoní telefon). Nikdo to nedoloží! Tohle je smyšlenej plakát. Ano, že se používaly bodce — bodce se používaly v zoologický v Ústí ještě loni pokud vim — jo. U cirkusu ne! (P.J.)

Na otázku etického rozměru zacházení se zvířaty jako zdrojem zábavy odpovídá pan Joo srovnáním přirozené role lidí a zvířat. Proč by nemohlo být zvíře, které kvůli tomu nijak netrpí, zdrojem zábavy nebo edukace?

Pan Joo vidí tak to, co se stalo v oblasti legislativy, jako ryze politickou záležitost. Expertní komise, která byla zřízena podle jeho slov stála na straně cirkusů, ale větší volební potenciál plynul z podpory aktivistických snah. Nadto ho současná politika zklamala jako pokrytecká disciplína, která láme charakter — i přes čestné výjimky.

³ Dostupné z (6. 5. 2021): https://www.lidovky.cz/domov/tlak-ochrancu-na-cirkusy-ros-te-pristi-rok-prestaneme-kocovat-chybi-nam-personal-upozornil-berousek.A190910_175223_ln_domov_ele

Samozřejmě tak určitě jste si všimli některých kampaních dřívějších, kde, kde, kde vlastně se tady dveře netrhly, aby mohlo spousta lidí tátovi potrást před kamerami rukou, tak to bylo tenkrát pozitivní a teďka je to v negativním slova smyslu, protože přešel na druhou stranu, protože těch ochránců je jakoby hodně ..., tak ten potenciál těch hlasů je hodně, že jo. ... Když mi tady 10 lidí, expertů říká, že to je dobře, tak já budu tvrdit, že to je špatně? Tohleto prostě [...] to jsou všechno fakta, u kterých jsem byl přítomen a zase mi nikdo nevysvětlí, že to je jenom obchod prostě s volbama, čachry politický atd. Zase neříkám znám i pár slušných politiků, ale v tomhle tom případě konkrétně, co se bavíme o tom zákonu, který jste zmiňoval, tak je to prostě vo politice. Absolutně! Absolutně! Vůbec to není o zvířatech! Absolutně vůbec! (P.J.)

Hlavní překážku v boji proti tomu, co vidí pan Joo jako mystifikaci společnosti, vidí v nedostatku finančních prostředků, respektive v nepoměru jejich možného propagačního kapitálu vůči kapitálu, s kterým údajně disponuje protistrana.

A já vlastně nemám ty finance, abych já teďka udělal — natiskl [...] podle mě za milion korun natisknu zhruba asi 20 nebo 30 milionů letáků, takže funguje. A já na tohle peníze nemám, abych mohl udělat letáček s osvětou: „Přijďte k nám zdarma podívat se, že to tak není, že prostě Svoboda zvířat lže“. Kdybych těch milion korun měl a dělal jsem to stejně jako to dělají i oni, tak si myslím, že k tomu vůbec nedošlo. (P.J.)

Přesto ale zájem o cirkus ve společnosti trvá a cirkus před pandemií Covid-19 nebyl v mínusu. Což je podle pana Joo jedním z argumentů proto, nechat cirkus beze změny. Ať rozhodne neviditelná ruka trhu skrze návštěvnost a stát ať dává licence a licencované cirkusy ať si klidně kontroluje, jak přísně bude chtít.

CIRKUS EMPATICKÝM MÍSTEM BEZ PŘEDSUDKŮ

Leckdo by se v kontextu probíhající debaty o právech zvířat mohl na cirkus Jo-Joo dívat skrze prsty. Nicméně ještě v době, kdy o veřejné mínění cirkus Jo-Joo mít strach v žádném případě nemusel, začal podnikat i dobročinnou činnost. Kdybych se na ní nezeptal, tak by o ni pan Joo ani nemluvil.

Podívejte my tady vedeme takový evidenční knihy v jakých letech [...] jaký dětský domovy, stacionáře, domovy důchodců, kdo nás všechno navštívili, abysme mohli furt vždycky kontaktovat — jo, když přijedeme znova do daného města atd. A to jsou za ty roky [...] to už jsou vlastně — deseti tisíce jsou málo, to říkám. A nikdy v životě jsme se s tím nikde nechlubili, samozřejmě někdo to používá k svojí propagaci, dobročinnost atd. My to děláme pětadvacet let v České republice a nikdy jsem o tom jakoby nemluvil, že tady ty věci [...] abych se s tím zviditelňoval — úplně mi to přijde ubohý. Ale prostě my někam přijdem a ty dětský domovy, stacionáře a tak dále nás furt kontaktují stejně, jestli nemůžou

přijít, jestli to furt platí ta spolupráce jako tomu byla dřív, takže jakoby tohleto pokračuje furt dál. (P.J.)

Cirkus se podle popisu pana Joo zdá jako ideální pracovní příležitostí pro ty, kteří zápasí s nezájmem nebo opovržením většinové společnosti.

Víte co ono, když přijdete — zmíním třeba [...] těch alternativ je spousta, ať je to někdo, ..., tak i člověk může vyhasnout, že jo — vyhoření vnitřní nebo vyjdete z kriminálu a tak dále. Tak ne každou práci (dostane), na vás kouknou, že jste potetovaný — tak teď už je to normální, teď je to móda, ale dřív tomu tak nebylo. Takže ne vo každou práci jste se mohl ucházet, ale u toho cirkusu je to tak, že tam vstupujete vždycky s čistým štítem a bez předsudků. Takže tam opravdu dostanete tu šanci ukázat, co ve Vás je, a to co bylo, bylo. Nás zajímá současnost. Takže prostě každéj se může změnit. (P.J.)

Pro někoho může být podle všeho cirkus i tou poslední šancí:

Vlastně k těm zaměstnancům Člověk, který šel okolo cirkusu s úmyslem se oběsit a ... dal se do řeči s mým tátou. Náhodou! Jo. A ten člověk tady potom až do své smrti vlastně pracoval. Jo. A učil moje děti, protože školní docházka u nás je složitá, že jo, tím jak cestujeme, tak von vlastně doučoval moje děti, dělal se zvířatama a tak. A našel druhéj smysl života jakoby. A pak když se ten člověk [...] ať se ožení, potkáte životní lásku, přestane jezdit s cirkusem, ale s těma lidma už jste do konce života v kontaktu. A máte z toho radost, že někdo prostě ze dna přes ten cirkus se dostal do normálního [...] a nebo některý lidi jsou tady zaměstnaní přes pětadvacet let, co jsme v České republice i s rodinami třeba. (P.J.)

DĚKUJEME, ODCHÁZÍME. ALE KAM?

Zeptal jsem se pana Joo jaké má současné vazby v zahraničí.

My jsme byli jedinkrát vlastně za dobu naší existence, nebo za dobu našeho fungování v České republice, tak jsme byli tuším dvakrát na Slovensku jenom. A to bylo v rámci velké akce. Jednou to bylo, když synové, nebo syn s bratrancem byli v Československo má talent, kde byli druzí, tak vlastně v návaznosti na to — těch spojení se slovenskou televizí jsme měli tak spoustu, že se nám vyplatilo, a ta nabídka byla tak lukrativní, že jsme s cirkusem jeli do Bratislavy a podruhé zase, když si nás vyžádal Aqualand Tatralandie a chtěli, abysme tam vlastně přes léto hostovali. A samozřejmě při tý možnosti jsme vobjeli ještě pět slovenských měst, abysme se dostali domů třeba jo, ale jinač vlastně ty hlavní šňůry jsou v České republice. Ono je to strašně těžký si vybudovat to jméno, abyste se dostali jakoby na vrchol a potom, kdybysme vodjeli na dva, tři roky do zahraničí, tak vlastně se vracíte a zase startujete jakoby pomalu [...] jo!? To je takovej propad — musíte bejt furt v podvědomí těch vašich fanoušků, zůstat jo. Takže my vlastně [...] náš cíl byl, když jsme se vraceli do

České republiky před pětadvaceti rokama, protože jsme předtím hostovali ve Skandinávii pět let s cirkusem, kde jsme se jmenovali mimo jiné Praha (Cirkus Praga), tak byl náš cíl [...] protože mě se to strašně tady líbilo — prostě líbí se mi tady příroda, líbí se mi tady lidi, jedno s druhým, tak jsem chtěl bejt doma a dokázat vlastně se na tu špičku vyškrábl v těch podmínkách nedobrých, nepřejícím cirkusům bych řekl. Jako když porovnáš okolní třeba státy — jo, mimo Slovenska. A takže jakoby jsem si říkal, že i tady v Čechách jde dělat kvalitní cirkus nebo kvalitní program i v těhle těch podmínkách, kde platíte spoustu věcí, kde se jinde ve světě neplatí. (P.J.)

Pan Joo zde mimochodem popsal zásadní prvek své identity. Ač světem jdoucí, tak ale s pocitem domova. (P.J.) Vymezil prostor, který chápe jako svůj domov a má jím být prostor České republiky. Při i po rozhovoru se neformálně dostalo na další identity, které si (P.J.) přivlastnil. Například je fanouškem Sparty, ale při zápase Arsenal — Slavie fandí jako Čech slávistickým rivalům Sparty, nad to se třeba ztotožnil s Bolkem Polívkou jako komediantem. Prý mu je takový člověk v mnoha ohledech bližší, než kdekterý rozený cirkusák. Naopak identifikace na základě cirkusáctví trochu selhává. To, že má někdo za rodiče cirkusáky, pro pana Joo samo o sobě prý nic neznamená (ve vztahu k němu).

V souvislosti s tím je potřeba uvědomit si kontext rozhovoru. Nejedná se o dlouhodobý terénní sběr dat, ale jednorázový rozhovor, a tak je třeba počítat i s možným zkreslením dat/informací. Data z jednorázových rozhovorů mohou (nebo nemusí) vědomě i nevědomě zkreslovat realitu. Přesto takový negativní otisk faktu může poskytnout data o tom, jak by chtěli cirkusáci vypadat ve veřejném mínění — rozhodně nechtějí vypadat jako exkluzivní skupina, jež je uzavřená okolnímu světu. Rozhovor tak může sloužit jako podklad pro dlouhodobý terénní výzkum, který data ověří.

Co se z rozhovoru s panem Joo pro něj jeví nad všechny identity, to je vztah ke zvířatům. Pokud by mělo dojít k tomu, že by byly z cirkusu odebírány zvířata, tak by pan Joo a celý cirkus odešel. Kam?

Do kterýkoli sousední země mimo Slovenska (tam byl v nedávné době schválen zákaz vystupování s divokými zvířaty). My jsme vítáni ve Skandinávii, tam ty vazby máme furt. A vono [...] takhle, když to vezmu jednoduše. V Německu je [...] při posledním sčítání bylo 360 cirkusů, to je 360! Dokážete si to představit, kolik to je jakoby [...] v zimě, když jedete přes Německo, tak v každém městě je vánoční cirkus — v každém městě jo. Počínaje Drážďanama a přijedete do Hamburku a každé město má svůj vánoční cirkus. Tak to je [...] Takhle to sčítání je sice jakoby už tuším pět, šest let starý, ale tak přece ty lidi je... asi ten cirkus chtěj ne — nebo jakoby? (P.J.)

Z rozhovoru pro Lidovky ze 17. září 2019⁴ ale plyne i jiná možnost než nutně odejít. Cirkus Berousek například navrhoval se usadit a cirkus nadále vést jako zoologickou

4 Dostupné z (9. 5. 2021): https://www.lidovky.cz/domov/tlak-ochrancu-na-cirkusy-roste-pristi-rok-prestaneme-kocovat-chybi-nam-personal-upozornil-berousek.A190910_175223_in_domov_ele

zahradu vedle lunaparku tak, aby naplnil stanovy blížícího se zákona. Jak panu Joo připadá tato možnost?

Loni jsme tady měli vovedvěřejnej park — zábavnej, zvířecí. Protože ty zvířata stejně tady jsou. Táhle máme obrovský pozemky o několika hektarech pro ty zvířata s výběhama, takže ti občani místní sem stejně choděj, tak jsme to vlastně jakoby akorát pro širokou veřejnost otevřeli. Vlastně už v loňském roce jsme byli doma a těch radostí prostě za ten poslední rok a půl moc není, takže jakoby z toho důvodu jsme to taky takhle praktikovali. Ale víceméně na okrese tady nás zná každej, takže ty lidi sem choděj tak, nebo tak. Že to není jako [...] ale já si nemyslím, že by s tím nadobro skončili. Jo? Určitě jakoby za rod, za rod Berousků, těch cirkusů Berousek je vícero, ale nemyslím si, že by s tím skončili. Jako je to jistá forma, kterou budou provozovat — a je to moje domněnka jo — ale myslím si, že do budoucna ať už teda mluvíme o současných majitelích nebo jejich potomcích, tak si myslím, že se k tomu stejně jednou vrátí. (P.J.)

To nebylo [...] jako přímo abysme se bavili o nich. Spíš jsem se chtěl zeptat, že to je možná inspirace, jak vlastně postupovat. (J.K.)

Ta inspirace ano. Ale to bych musel bejt přesvědčený o tom, že to chci dělat. Já jsem [...] víte co, proč bych já měl [...] řekněte mi takhle jeden důvod proč bych měl končit s tím cirkusem. Jakoby z jakého důvodu? (P.J.)

A je to konec cirkusu tohle? (J.K.)

Já si myslím, že ne. (P.J.)

Myslím tohle, když se někdo usadí na místě, přestane kočovat. (J.K.)

Tak to je — ano. Svým způsobem on jakoby... (P.J.)

Cirkus, musí se pohybovat? (J.K.)

Musí se pohybovat no. Nebo musí — jsou i festový jako festák [...] Jak se to česky řekne? Stabilní cirkusy. Takže jsou. Dá se to i takhle provozovat, ale já nevím vlastně. V současné době je těch problémů, je tak spousta spojených s covidem atd., že takhle do budoucna moc jsem nevažoval ještě. (P.J.)

Jasný. A teď jste [...] před tím narazil i na druhou věc. Jak právě říkal pan Jaromír Joo, že cirkus je věčný, tak to nemůže nikdy skončit? (J.K.)

Já si myslím že ne. (P.J.)

A i přes legislativní opatření — vždycky si najdete cestu? (J.K.)

Odpověď pan Joo jasně vykazovala známky silné resilience, vůbec tato mentální strategie neoblomného optimismu, že to nějak zvládneme, tak jako jsme to zvládli vždycky, prostupuje celým rozhovorem. Je zde patrný odkaz Jaromíra Joo, který i na samotný závěr svého života nezapomněl zdůraznit, že *cirkus je věčný*.

DIAGNÓZA: CIRKUSÁK – JAK VYPADÁ CIRKUSÁK A JEHO ŽIVOT V MANÉŽI.

Zároveň jsme rozhovor dělali v době, kdy probíhalo Sčítání lidu 2021. O tom, jak vnímá Patrik Joo svojí identitu, neformálně již mluvil výš, co ale vyplnil do oficiálního dotazníku?

[...] uvedl jsem tam popravdě, že jsem rodilý komediant, a že bydlíme v marinetce. (P.J.)

Tak berete jako vlastně výhodu právě to, o čem jsme se teď bavili, že jste se narodil do cirkusu a už jste měl od začátku od svého narození hotovou identitu. Myslím to tak jakože jste... (otázka přerušena odpovědí). (J.K.)

To nikdo nikdy nemá přece. Prostě jak říkám, můj táta ten chtěl bejt archeolog, chtěl bejt knihovník a prostě [...] jenomže táta měl prostě dar, který v mých očích nedostane každé a nenaučíte se věci, a to byla ta komunikace se zvířatama, což prostě opravdu je neskutečný. Takže ta identita prostě vůbec není daná. Já naopak jsem jakoby dětem vysvětloval, že ta současná doba v České republice tím cirkusům neprospívá, že by mohly uvažovat o nějaký nástavbě, vysoký školy atd. Ale prostě oni absolutně nemají zájem. Což není na škodu vědění — jo, ať jste komediant nebo ne. (P.J.)

Takže i Vy sám jste třeba během svého života hledal sám sebe? (J.K.)

Já chtěl bejt fotbalista, já chtěl bejt fotbalista, to je jasný. Akorát že mám sedm operací kolen za sebou už a sešroubovanou páteř a všechno možný, takže ta kariéra by byla krátká, ale ne [...] tak v tom snění určitě se člověk uchyluje do toho bezpečí jenom těch myšlenek, takže jakoby samozřejmě [...] cestoval bych dobou jo? A kdybych byl v týhle době, tak bych byl fotbalista jo, ale ten cirkus bych nikdy nevpustil, takže to nejde moc dohromady (smích). (P.J.)

Vlastně možná teda přeskočím otázky, pak se k nim vrátím, protože ohledně toho fotbalu, tak vlastně v roce 2009 tak jste uvedl — teď bych to musel hledat — v jednom časopisu myslím Nymburský deník⁵, že jste právě při fotbalu si udělal nějaké zranění a už před tím [...] máte hodně těch — všeobecně zranění? (J.K.)

5 Dostupné z (12. 5. 2021): https://boleslavsky.denik.cz/zpravy_region/joopatrik20090423.html

Hodně, hodně operací mám už za sebou. Jak už mám asi pětadvacet, třicet narkóz za sebou, takže jsem sešroubované celéj. (P.J.)

No a to je důvod proč teda nežonglujete třeba? (J.K.)

Ne. ... Takhle já byl dřív žonglér a akrobat a spoustu jiných věcí, ale tím, jak jsme se vrátili do České republiky a tý administrativy je tady extrémně hodně jo [...] v České republice. A já to vlastně tu agendu celou přebral, protože jsem byl manažer cirkusu už v devatenácti letech a jedno s druhým. A ten moment mi ubývalo času na trénink. A to je špatně. Prostě třeba žonglér — ten musí opravdu trénovat hodně moc. To zabere vlastně... celéj den Vám zabere trénink. A tím já, že ten čas neměl, tak než abych byl nějaký podřadnej žonglér nějaký desátý kategorie, tak sem se radši na to v podstatě vyprd, než abych dělal něco jenom tak polovičatě. (P.J.)

To bylo ale v osmnácti, když jste relativně nezatížený svými zraněními, nebo? (J.K.)

No to už jsem něco měl taky za sebou. (P.J.)

A to byl teda důvod proč teda právě pan Jaromír Joo to předal Vám, a ne aby začal sám dělat tu administrativu, když byl vlastně nejstarší člen? (J.K.)

Administrativa — prostě já měl asi k tomu vlohy, takže mě [...] já když jsem byl v nemocnici různě a tak dále, tak se tam na mě samozřejmě [...] se na vás choděj koukat jako na exota, protože ty historiky ze světa máme bohatý a tak dále, takže každý chce něco slyšet, a teďka ať to byl, ať to byl přednosta nebo kdokoliv, tak vždycky přišel a: „tak takhle jsem si krotitele šelem nepředstavoval. Dyť vypadá člověče jak ajták“. Protože já seděl v nemocnici na lůžku a na noťasu jsem tam řešil e-maily — jo. Kdežto otec to vzezření prostě měl, tak asi jak si to lidi představujou. (P.J.)

Přesně tady pan Joo navázal na další téma, a to vizuální identifikace. Jde vlastně nějak rozeznat cirkusáka na ulici mezi ostatními lidmi (viz obr. 4)?

No je to pestrobarevný svět prostě. Dyť si vezte i určití herci, zpěváci — tam musíte mít v sobě totiž exhibicionismus, šoumenství, nestydět se, umět pracovat s davem. A jedno s druhým. A ta extravagance k tomu přispívá jakoby ke všemu. Já si myslím úplně jako specifikovat takhle jedním, jedním slovem to nejde, ale musí se to jakoby [...] (P.J.)

Skrze vlastně ten extravagantní vzhled se nějakým způsobem promítá ten samotný cirkus? (J.K.)

Tak. A prostě i lidi, prostě táta ať přijel kamkoliv — jo, tak von přijel [...] já nevím — do Indie, nebo i tam, kde prostě jsou opravdu šamani a všechno možný

OBR. 4 — Jaromír Joo při procházce s tygrem (Jordan 2015: 43)

a s beduínama a potom zase v Číně. No prostě opravdu [...] a všude ho úplně ten vzhled a tohle, tak tam na něj křičeli, že je Alibaba a takhle. Takže prostě on tím zjevem a vším prostě, dokázal ty lidi opravdu okouzlit, dá se říct jo. (P.J.)

I Vy jste měl asi nebo asi [...] Vy jste měl vlastně náušnici? (J.K.)

Období. Ano měl jsem svoje období, že jsem byl taky extravagantní. Měl jsem velký kříž v uchu a podle toho jsem přijel kamkoliv [...] kdokoliv už na benzince třeba Vás každý oslovil: „já vás někde viděl, Vy jste byl někde v televizi nebo v novinách a tohleto“. (P.J.)

Vy jste dělal reklamy? (J.K.)

Já dělal hodně reklamy. Dřív jsem točil. I do filmu jsem dělal a tak dále, takže jakoby to vzezření, ten venek prostě [...] ale postupem času jsem dospěl k tomu, že, že to není úplně to pravé ořechové jakoby [...] (P.J.)

OBR. 5 — Patrik Joo (P.J.)⁶

Že vás láká administrativní cesta? (J.K.)

No to zrovna ne (smích), ale spíš jsem se zklidnil a usadil jakoby, abych řekl, což takhle, což je takový jakoby na komedianta dost [...] (P.J.)

To se třeba stává, když se muž ožení? (J.K.)

Tak. Já to měl teda [...] jako to období mě drželo dlouho, ale je fakt, že vlastně, když jsem se ženíl teda podruhé, nebo ještě ne, ale budu brzo. Tak je fakt, že mi to úplně nějak přestalo tohle to [...] se takhle nějak [...] už ty večírky prostě nenavštěvuju jako před deseti rokama. Takže vlastně dřív člověk v soubyznysu prostě, když jste nebyl na nějakém večírku, tak jako byste nebyl, že jo. (P.J.)

Tak takhle to opravdu skoro vyzní, že ten vzhled, tak jak ten člověk od cirkusu chodí, že to doopravdy promítá i to jakým způsobem žije. Že momentálně jste bez křížů, bez [...] (smích). (J.K.)

Tak no (smích), dneska jsem administrátor. Byť už jsem byl ráno takhle na vycházce s tygrem (hledání fotografie v mobilu). Takže to bylo takhle jakoby (současný vzhled viz např. obr. 5). (P.J.)

⁶ Dostupné z (12. 5. 2021): <https://www.lemurmu.cz/nemame-co-skryvat-kdokoli-se-muze-prijit-podivat-rika-reditel-cirkusu-patrik-joo/>

No to je taky zajímavý, kdybych Vás asi potkal na vycházce s tygrem (smích). (J.K.)

No, je to pravda. To je ještě dlouho předtím, než ostatní vstanou. Jo. A než se vůbec něco dělá. (P.J.)

V kolik hodin? (J.K.)

Za rozbřesku. (P.J.)

Takže v 6? (J.K.)

V 6 no. Baj oko. (P.J.)

V zimě to samý? (J.K.)

Furt. (P.J.)

Je důležitý rozbřesk nebo hodina? (J.K.)

Ne. Naopak to vůbec není důležitý. Samozřejmě já se musím přizpůsobit tomu mému časovému vytížení, který je extrémní — jo, ale kdybych to dělal furt jedno a to stejný, že bych přesně v šest hodin chodil k tomu zvířeti, k nějakému konkrétnímu a udělal stejnej úkon, tak to zvíře to začne vyžadovat — stereotyp — a v ten moment mu začnou ty oči vyhasínat. Stejně jako když [...] jako nemyslím, že fabrika je špatná, ale prostě když budete chodit 40 let do fabriky, tak děláte něco stereotypem a tohle u těch zvířat se nesmí stát, protože pak začnou vyhasínat zevnitř, a to je špatně. (P.J.)

Domestikují se víc? (J.K.)

No tak. Spíš bych třeba řekl, ale je to prostě — jednou to pak neuděláte a už je to špatně pro to zvíře. Takže byste už tomu musel opravdu dodržet a celý život to dělat přesně v 6:00. (P.J.)

DOMA, NA CESTÁCH A NA SPOLEČENSKÝCH VLNÁCH

... ten komediantskej život je vlastně o tom, že vlastně devět měsíců jsme na turné. A žijete tym cirkusem. (P.J.)

Pan Joo tak nevědomky zmínil, že cirkus není permanentně na kolečkách a někdy se i zastaví. Děje se tak před Vánoce, které se v cirkusových rodinách nijak neliší od většinových představ.

Kdy končí sezona? (J.K.)

V prosinci. Jak kde v jakých zemích, v říjnu se končí ve Skandinávii, protože tam jsou zimy prudký a tak, ale a teďka najednou jste na jednom místě a nic se neděje. Vlastně tady se nic neděje. (P.J.)

Tady na tom místě, vracíte se sem? (zimoviště ve Zbožíčku). (J.K.)

Teďka tady. Tady se furt něco děje, ale jakoby, když, když, když jsme bydleli třeba jinde, že jo. Protože my jsme původem taky z Prahy a najednou děláte měsíc jedno a to samý a furt děláte jedno a to samý — dyť se nic novýho neděje. Jo? A najednou tohleto [...] a už se nemůžete dočkat a tohleto — už ten pocit je ve Vás zakořeněnej. Tady je normálně klasicky v prosinci — jste doma — všichni jsme rádi, že jsou Vánoce, děti mají radost, viděj stromeček, je změna, jsme v baráku. V lednu už jste takovej jakoby [...] no už připravujem na sezónu. V březnu začínáme a v únoru se stěhujeme do přívěsu, protože barák — už je to nuda. Tam jsme sevřený. Jo? Tady prostě máte v ložnici u hlavy... mám deset centimetrů od hlavy okno a furt a furt mě bolí hlava v baráku, blbě se mi dechá a tamhle [...] ? to je jiný prostě. Furt ste venku. Jako dřív lidi chodili stanovat, kempovat do tohleto [...] a my jsme furt v tý přírodě jakoby, furt jste vlastně jakoby venku, a to dneska už není tak jako moderní. Teďka pomalu se to vrací. Že jo — příroda. Dneska je téma děti, zvířátka, příroda. Jo? To je jako zase tohleto [...] ale myslím to je dobře, ale špatně se to podává. (P.J.)

Jasný [...] já mám zase pocit, že naopak je tu mimo jiné i poptávka po podobných romantických zážitcích a cirkus je tím pádem vlastně [...] (J.K.)

To je ta vlna. Jak jsem říkal. [...] Já si myslím, že teďka — ať to bude jakkoliv — cílem letošního/příštího roku a já si myslím právě ta doba dožene tu společnost tam, že vlastně na co budeme chodit? Všechno se vlastně teď zakazuje — vlastně tady ty věci jakoby, když to vezmete, tak se zakážou zvířata, tohleto, támhle to, támhle to, budeme chodit jenom do supermarketů, to je vlastně takovej národní sport. Jo [...] jenom všichni jsou konzumenti už jenom, jo? Ve strašným fofru, jo? A teďka ale dospěje ta společnost zase do něčeho, do nějaký fáze, že najednou budou pře-sycený toho a budou chtít zase [...] a ten cirkus poslouží k tomu, že se najednou zase budou moct dotknout toho zvířete, zažijou to live [...] už to neuvidí jenom na tom [...] v tý televizi. A to bylo vždycky tohleto, to prostě bylo opravdu co já vím z vyprávění, takhle přišla televize — bum, přišel šok a šlo to dolů, za tři roky zase cirkus byl [...] a to vždycky po tý vlně je to nápor na ten cirkus, to hrajete tři představení denně, to tak fakt opravdu je, já to zažil. Přejde internet — bum, jde to dolů, ale za tři roky už ty lidi ten internet znaj jakoby a už to není zase narváno, narváno, narváno. (P.J.)

VÝCHOVA DĚTÍ A GENERAČNÍ VÝVOJ

Než jsme se v rozhovoru dostali přímo ke vzdělávání dětí, ptal jsem se pana Joo i na cirkusáckou hantýrku. Ta se podle jeho slov generačně předává, ale on sám ji prý nepoužívá. Nicméně popírá, že by tento generační transfer probíhal v rámci rodiny a zdůrazňuje v této souvislosti vliv celé cirkusácké komunity, která tím pádem musí být propojená, třebaže k tomuto faktu se v rozhovoru pan Joo stavěl mírně zdrženlivě.

To se také projevilo v otázkách výběru partnera. Konkrétně v cirkusu Joo prý není brán ohled na cirkusový původ potenciálního partnera, respektive zejména partnerky. Genderový aspekt je zdůrazněn tím, že pro muže je prý všeobecně snazší oslovit partnerku mimo cirkus, než pro ženu, a to na základě známosti jeho jména a možnost se předvést při vystoupení v manéži před potenciálními partnerkami.

U nás — jako určitě u nás — konkrétně ne. Jo. Jestli to samozřejmě můžou některý rody to brát tak, že jako dřív se brali šlechtici mezi sebou, takže a tak dále, ale tohle to je jakoby v mojích očích [...] my ani prostě jakoby se nebráníme nikdy tomu si vzít někoho z privátu. Jo, jakoby [...] my jsme nikdy neměli nařízený, že si musíme vzít světskou holku, nebo tohle to tak prostě není. Jo. Ale můj syn — prostřední — ten vlastně má přítelkyni, která není vlastně vod fochu jako cirkusovýho jo. (P.J.)

Pokud se někdo od cirkusového řemesla takto oddělí, tak s ním rodina zůstává ve styku. V cirkusu Joo je ale jen jedna taková oddělená větev.

Plnit školní docházku na cestách není snadné. Děti, které cestují s cirkusem musí plnit stejná pravidla jako kterékoliv jiné. Panu Joo to přijde přirozené. Uznává, že pro děti je těžké stále střídat kolektiv, který se neliší jen lidsky, ale i v rámci osnov, takže jejich děti jsou často napřed, nebo pozadu. Zkoušky dělají v obou pololetích vždy v mateřské školce v Milovicích. Při testu je prozkouší z celého pololetí a test musí splnit.

Pak je ještě druhá varianta, a to, když se urodí populačně silný ročník, tak cirkus investuje do vlastního učitele, který učí najednou celý první stupeň.

Pak už je to samozřejmě těžší. Ale jinak jak táta říkal, že má odchozíno několik možná v součtu tak rok nebo dva tuším. Tak já na tom vlastně nejsem o moc lépe. Já vlastně za celý můj život nachodil do školy tuším tak tři třídy. Já samozřejmě chodil do školy každý ročník, ale třeba jen 14 dnů. V součtu to pak bylo třeba 3 roky. Ale nemám pocit, nemám pocit, že by mě to nějakým způsobem omezovalo nebo ochuzovalo. (P.J.)

Při srovnání svého dětství a dětství svých dětí nešetří pan Joo kritikou. Jeho děti mají podle něj ten život těžší a doba je podle něj horší — hektická. Sám ale přiznává, že je pod stejným vlivem jako většina lidí, a to, že si dobu svého mládí idealizuje, přestože nikterak s režimem nesympatizoval, ba naopak. Třebaže mu bylo roku 1989 pouhých jedenáct let, tak si vše pamatuje, nebo to zná z vyprávění a doufá, že se komunismus nevrátí.

...myslím si, že s velkou částí je to způsobeno hektickou společností a internetem a technikou. ... Já Vám řeknu příklad, když dřív přijížděl cirkus na školní hřiště nebo něco se dělo, tak všechny ty děti se tam nahruly atd. Ale dneska někam přijíždíte, a když tam je teda náhodou hodně dětí na těch lavičkách, tak všichni mají skloněný hlavy a koukají do mobilu, to prostě tak je. A tím pádem — já to vidím na mojim nejmladším synovi. Ten už říká: «já budu youtuber» atd. Ale prostě, když má tu možnost, jako když je hezký počasí a rozbije se mu počítač nebo něco. No tak celý den je venku na statku, lítá, zvířata a fotbal a to dneska ty mládeži si myslím strašně chybí. A vůbec jakoby dneska ta výchova, každou [...] všichni jsou chlapáci, ale nikdo není chlap. Jo prostě, všichni jsou uměle namakaný, uměle potetovaný, ale dřív to něco znamenalo, dřív to bylo vydržený. To nebylo nadopovaný práškama uměle z fitka. Dřív prostě, kdo byl chlap namakanej, tak to vydržel práci. Jo. A prostě těch zážitků já mám milion z mého dětství. Já nekoukal do žádného mobilu. Prostě být půlhodina je okradený o nějaký zážitek, když koukám a hraju nějakou hru. Takže v tomhle si myslím, že ten rozdíl je strašnej. (P.J.)

To je možná ten velký rozdíl v tom, když jsme se bavili, že cirkus je „ted' a tady“, tak vlastně ten internet a podobný spojení omezují jeden z těch dvou prvků, a to je „tady“ — oni jsou někde jinde. (J.K.)

To má vliv na ten cirkus. — (P.J.) Určitě. Vono si vemte, my dneska ten cirkus umíme vyprodat, ale dřív jsme ho uměli přeprodat, přidávat představení a ještě jste poslal tisíc lidí domů. Samozřejmě jakoby v tomhle tom ohledu je vidět nějaký [...] ta generace, co přichází tedka, tak všechno už viděla na tom internetu. Vono mu je 10 let a všechno už viděl — jakoby to dítě, ale nic nezažil. Von to prostě jenom viděl na tom tom jo. Takže jakoby jak se to vyvine do budoucna — včetně cirkusu — to nikdo neví. (P.J.)

To je zajímavý třeba ten aspekt, že Váš jeden z Vašich synů by plánoval být youtuberem. To se možná i jako nabízí v tom, že tohle není tak jako špatný způsob komunikace. (J.K.)

Samozřejmě ta doba pokud ten cirkus chceme udržet a chceme ho dělat dál do budoucna, a jestli to tímhle tempem bude ta technologie dopředu a je jedno s druhým, tak samozřejmě určitým způsobem se musíme přizpůsobit té době, ale to my děláme po celou dobu těch pětadvaceti let, co jsme tady v České republice, takže samozřejmě. Ted' dneska už máte video projekce v tom šapitó. Dřív tam prostě bylo zaplý světlo a všichni jeli to svoje, ale dneska už musíte s divákem — ho nalákat na něco extra a ještě navíc. To už nestačí, že umíte salto — v uvozovkách — ale musíte mu dát ty efekty a ten dojem toho 3D a tak dále, a tak dále, i v tom šapitó, že jo. (P.J.)

A cítíte u Vašich dětí třeba teda tu chuť pokračovat potom v cirkusu. (J.K.)

Jo, jednoznačně. (P.J.)

I v rámci cirkusu všeobecně, i těch dětí ostatních? (J.K.)

Jsou v zásadě jakoby proti to opustit. (P.J.)

A tak čím to je? Protože většinou nebo často se stává, že děti naopak se vůči svým rodičům nějaký způsobem vyhraňují. (J.K.)

[...] úplně navážu na ten začátek, když jste se mě ptal na první otázku — komediant, světskej atd. Já osobně a děti to cítí jako privilegium. Prostě my jsme na to hrdý. Mě to vůbec neuráží, protože moje děti mají možnost už od toho dětství — já to měl taky tu možnost — porovnat s dítětem, který chodí do školy na tom jednom a samým místě, samozřejmě máte tam stálý kamarády, takovou tu svojí jistotu. Ale já když přijel do školy do České republiky, ať to bylo jedno z jakéhokoliv státu, ať to bylo třeba za totality, když mi bylo třeba — chodil sem do první, druhý, třetí, čtvrtý, vlastně ještě za totality pátý myslím ještě a teďka sem přivezl plakáty, vyprávěl jsem jim, co jsem viděl a zažil, tak se neučilo. Učitelky chtěly, abych já vyprávěl. [01:45:07.430] — (P.J.) ... , abych navázal na to dětství, takže to ty děti viděj, že von přijde do školy a všechny ty děti vlastně umějí říct: „víš co jsem hrál za hru, nebo máš tuhle aplikaci a tohleto“, ale nemají žádněj zážitek. Oni nemají, voni v životě nejely na koni, nelítaly, táboráky, grily, dyť to dneska ani děti nevědí, co to je. Takhle — tady jsme na vesnici, v těch malých městech to je, ale teďka si vemte, že přijedete do Prahy, Brna a takovýhle, tak dnešní generace je překvapená, když kráva není fialová atd. Já to opravdu zažil, to není jako kec, jako když jsme měly krávy. Tak v těch velkých městech si vemte dítě, víte z čeho je v šoku u cirkusu — městský dítě z kozy. No protože kozu v životě nevidělo. Protože na youtube nikdo nebude vysílat nějaký pořady vo kozách a tak dále jo, to je nesmysl. Ale jak žere tygr někoho a tak dál, to je běžný. To už všichni viděli jo jakoby [...] tygří akce to dneska máme tady ty pořady. Ale kozy? Tak máte u šelem hodně lidí samozřejmě, ale u těch koz? [...] těch dětí je strašně moc, protože to neviděly tu kozu v životě. A vo tohle jsou prostě ty děcka strašně ochuzeni a tohle voni nechtěj prostě jakoby děti moje. Bejt takhle ochuzeni vlastně o ten život. Ono samozřejmě to dítě, které v tom vyrůstá, tak si to neuvědomuje, ale to je právě povinnost toho rodiče, aby jim ukázal ty krásy toho světa. (P.J.)

A tam jsem taky směřoval — v cirkusu teda to předávání tady těch, těch pohledů na svět prostě funguje, zatímco v té většinové společnosti se čím dál častěji stává, že generace jsou odlišnější? (J.K.)

Ale tady vás to ani nepustí. Mě/nám nikdo neříkal: „budeš komediant, budeš cirkusák, budeš artista, budeš dělat tuhle disciplínu“. To tak není prostě. Tady vyrostete [...] teďka si vemte — já si to pamatuju ještě, když jsem byl ve Švédsku, kde mi bylo asi pět let, já si pamatuju od těch tří, čtyř let hold pár úryvků z toho života, kdy jsme jezdili po tom světě atd. Šapitó [...] dva tisíce lidí [...] zavřou mě na těch pět minut, když jdou vystupovat v karavanu, já si vypáčím okno, vylezu oknem, vypadnu z něho, protože boty mi schovali, tak si vezmu od táty dřeváky — dřív se chodilo v dřevákách — jdu do toho šapitó a tam se postavím na tribunu a vidím, jak mi

táta — byl provazochodec — jak úplně mi zmerčil, jak tam stojím v tom davu těch dvou tisíc lidí, stojím na těm tem a řvu, aplauduju. Protože víte jak vás to motivuje, když tam vlastně ty rodiče vidíte, jak jsou vlastně známí. To už je dav, dva tisíce lidí už je dav a teďka skandují, tleskají, pískají a tohleto [...] já to chci taky! Já chci být taky [...] ! To se vám líbí prostě jako být vobdivovaný, komu by se to nelíbilo? Já si myslím, že každému se to líbí. A najednou Vás to pohltí úplně. (P.J.)

A najednou Vás to pohltí! To je ten důvod, proč fenomén cirkusu od antiky tak dlouho přetrvává. Žije nebo přežívá na nejrůznějších společenských vlnách přes války, znárodnění, epidemie, ekonomické, náboženské a politické krize. To vše cirkus přežil. Teď jsme (možná už) na vrcholu nové kulturní vlny práv zvířat a ochrany přírody. Jaký bude osud tradičního cirkusu od 1. 1. 2022 v Česku? To zůstává ve hvězdách.

... Tak to je za mě všechno a ještě jednou děkuju. (J.K.)

Super, krásný povídání. (P.J.)

LITERATURA

JORDAN, Hanuš a Jaromír JOO. *Zpověď principála*. Neratovice: Pro První český Národní cirkus

JO-JOO vydalo nakladatelství Verbum Publishing, 2015.

PRAMENY

LANGOVÁ, Magdalena. S kočováním končíme, říká Berousek. České cirkusy se potýkají s nedostatkem lidí i ochránci zvířat. In: *Lidovky.cz*. 2019. Dostupné z (14. 5. 2021): https://www.lidovky.cz/domov/tlak-ochrancu-na-cirkusy-roste-pristi-rok-prestanemekocovat-chybi-nam-personal-upozornil-berousek.A190910_175223_ln_domov_ele Poznámka — foto © 269Life

MACEK, Jiří. (P.J.): Jakou mám školu? Přece školu života. In: *Boleslavský deník*. 2009. Dostupné

z (12. 5. 2021): https://boleslavsky.denik.cz/zpravy_region/joopatrik20090423.html
ŠVÉDOVÁ, Kateřina. Nemáme co skrývat, kdokoli se může přijít podívat, říká ředitel cirkusu (P. J.). In: *Lemur*. 2019. Dostupné z (14. 5. 2021): <https://www.lemurmu.cz/nemame-co-skrivat-kdokoli-se-muze-prijit-podivat-rika-reditel-cirkusu-patrik-joo/> Poznámka — foto © Kateřina Švédová

Samotný rozhovor je uložen v archivu Ústavu etnologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. K zobrazení fotografií rodiny Joo dala souhlas i rodina Joo.

Josef Kubát je studentem Ústavu etnologie FF UK, studijního programu Etnologie a kulturní antropologie. Současně studuje na Ústavu pro archeologii FF UK. Rozhovor vedl jako studijní projekt v rámci předmětu Itinerant Groups in Czechoslovakia and the Czech Republic.

